

FRIESLAND EN DE SPORT.

Trekt ge misschien de schouders op bij 't lezen van dit opschrift? Komt u die combinatie vreemd voor? 't Zou me niet verwonderen.

Misschien zijn er onder u oud-soldaten, die met bewijzen zouden kunnen staven, dat de Friezen niet behooren tot de „sportsmen” bij uitnemendheid. 't Is waar, met 't beoefenen van voetbal-, tennis-, en hockey-spel houden ze zich zeer weinig bezig. Maar toch — aan sport doen ze wel. Juist de Friezen van 't platteland, die ge er het minst toe in staat zoudt achten, zijn meesters — in „hun” sport.

Want dat is het juist, wat men vaak vergeet, of waarmee men geen rekening houdt: Friesland heeft z'n *eigen* sport. Ja, 't kan er op bogen, de beoefenaar bij uitnemendheid te zijn van de *oudste* sport.

Ik denk hierbij eerst aan 't bekende *schaatsrijden*, en dan aan 't minder bekende *kaatsspel*.¹⁾

Waarom de Friezen specialiteiten zijn in schaatsrijden, is gemakkelijk te begrijpen. Ge weet, hoe waterrijk hun gewest is, en waar men elders klagend nederzit, als de strenge winter handel en verkeer heeft gestremd, in Friesland niet. Daar heeft zich het verkeer alleen verplaatst en gewijzigd, en wat anders boot en wagen zouden aubringen ter markt, brengen nu de talrijke sleden.

En kom eens in een strengen winter in Leeuwarden of Sneek, ge zult heusch niet hooren klagen over minder bezoek dan in den zomer, want oud en jong trekt uit op „redens,” niet om mooi te zwieren of kunstig te zwaaien, maar . . . om vooruit te komen, gauw een boodschap te doen in „Snits” of „Ljouwert.” — Voort te snellen „*as ien eibert yn de loft,*”²⁾ dat is het genot, dat het ijs den Fries verschaft. Geen baantjes rijden, maar afstanden afleggen.

„De kettingen om,”³⁾ de „steden bezoeken,” dat wil de Fries, en dat kan hij. Op 't ijs ziet ge geen stijven Fries!

Dat ook hij zich vaak bezondigt, door z'n krachten te misbruiken, vooral bij de z.g. „hardrijderijen,” is waar, en daarom een der redenen, dat Christenen niet meedoen aan die „ijsfeesten.” Echter afgezien daarvan stemt iedere Fries met den blijden zanger in:

4) Ik haw de kôlde winter ljeaf,
Hij jowt m' in bulte wille;
Bliest hij it wetter hird en glêd,
Den kin mij 't hert op tille;

¹⁾ Ten bewijze der oudheid moge alleen slechts strekken een herinnering aan Filips den Schoonen, wien het kaatsspel middelijkerwijs een oorzaak van zijn dood is geweest.

²⁾ „Als een ooievaar in de lucht.” *Eibart*, gewoonlijk: aerebarre.

³⁾ De kettingen om, d. w. z. van Bolsward, over Sneek, naar en van een dorpje uit de omgeving.

⁴⁾ Ik heb den kouden winter ljeaf,
Hij geeft mij veel genoegen;
Blaast hij het water hard en glad
Dan tilt mij het hart (van vreugde) op.

4) Den siikje ik gau mijn redens klear
En oft it wjukken binne,
Dij 't ik mij om 'e foetten bij,
So driuw ik der den hinne.

O, lezer of lezeres! als ge nog nooit dat gevoel hebt gehad, dat den dichter hier bezielde, kom dan eens op een winterdag een kijkje nemen in Friesland! Zwier als ge kunt ook eens mee van Bolsward naar Sneek. Geef ook eens gehoor aan de vriendelijke vraag: „Liz' er us an.”⁵⁾ En als ge dan van 2 uur tot 5 à 6 uur uw beenen hebt gerept, en ook goed in oogenschouw genomen, hoe de kleintjes van vijf jaar al wurmden, (achter het stoeltje) om hun grooten broer van zes jaar bij te houden, vertel me dan eens, of ze in Friesland weten, wat ijs-sport is! *Zóó kint* ge 't niet, arme bewoner van de Veluwe, zóó doet ge 't niet, Hollander!

Wilt ge eens een paar krasse staaltjes van wat men al op z'n „redens” vermag, en wat men al heeft vermoegd? Ik bedoel hier niet een tocht te schetsen van een bezoek op één dag aan „de steden van Friesland.” In den vorigen winter hebt ge daarvan in „de Prins” kunnen lezen, en de portretten der stoere mannen kunnen aanschouwen. Speciale hardrijders bezit Friesland trouwens in overvloed. Die de „Leeuwarder Courant” leest, met z'n soms 80 à 90 aankondigingen van hardrijderijen, kan ook niet onbekend zijn met de namen De Jong, Poepjes, Piersma, e. a.

Minder bekend is echter misschien, wat ik „ergens” vond geboekstaafd.

Zekere Reindert Reinders, van Joure, bracht in den strengen winter van 1763 op '64 op één dag een brief over van Den Haag naar Leeuwarden aan de moeder van Stadhouder Willem IV. Hij legde daarbij een afstand af, over de Zuiderzee, die toen bereden kon worden, van ongeveer 40 uren gaans. Te half vijf, dien middag, was hij weder te Leeuwarden bezig, de voorletters van z'n naam met z'n schaatsen in het ijs te krassen!

Een niet minder sterke toer deed een zekere Koopmans van Bolsward.

Belast zijnde, om de voordrachten van te benoemen burgemeesters voor deze provincie naar Den Haag over te brengen, vertrok hij op schaatsen des morgens te 6 uur van Leeuwarden, nam zijn weg over Stavoren, tot Enkhuizen, en zoo door N.-Holland naar Den Haag. Na zich van z'n opdracht gekweten te hebben, reed hij dadelijk terug, verdwaaide onderweg, doch kwam toch 's avonds 9 uur van dienzelfden dag in Leeuwarden terug.

Ik stem u toe, dat dit „sterke toeren” zijn geweest, doch 't schijnt met de kwaliteiten der rijders toen te zijn geweest als met de winters zelven: „Veel geweldiger!”

In den aanvang der 19e eeuw is men meer begonnen, deze sport dienstbaar te maken aan volksfeesten. Om van zoo'n hardrijderij eens een beschrijving te geven, loonde zeer zeker de moeite, doch die éénmaal zoo'n pret heeft meegemaakt als Christen, zonder te voren recht te weten, wat het was, zal begrijpen, dat het niet toevallig is, dat „Christelijk Friesland” daaraan nooit deelneemt; zooals ik hierboven reeds opmerkte.

We wenschen dan ook hierbij alleen maar van één hardrijderij te gewagen, van de vermaarde hardrijderij in 1805 te Leeuwarden gehouden, waarbij uit 130 vrouwen en meisjes, de prijs⁶⁾ werd behaald door een meisje van 20 jaar, en de premie door een van 16. De prijswinstert moet daarbij één uur gaans hebben afgelegd in 7 minuten en 16 seconden.

Thans, ruim 100 jaar later, is de lust om elkaars krachten op de gladde ijzers te meten, nog niet vergaan; integendeel, geen dorp, of 't heeft zijn „Ijsclub.” Leeuwarden, Sneek en Heerenveen staan natuurlijk bovenaan!

⁵⁾ Dan zoek ik vlug mijn schaatsen klaar,
En alsof het wieken zijn,
Die ik mij onder bind,
Zoo driijf ik daar dan heen.

⁶⁾ „Leg eris aan.” De gewone roep van den man of vrouw, die met een kraampje met chocolademelk op het ijs staat.

⁷⁾ Bestaande in een gouden oorijzer van 125 gulden

HOLLANDSCHE WINTER.

Hollandsche winter, zoo dikwijls bezongen,
 Die met uw sneeuwkleed verzilvert het land,
 Die ons weer levenslust schenkt voor de longen,
 Die op uw ijsbaan de spieren ons spant,

Die van het haardvuur ons wegroept naar buiten,
 Waar ons gezondheid en arbeidslust wacht;
 Die ons een bloementooi weeft op de ruiten,
 Bloemen en loovers in ijsnaaldenpracht, —

Hollandsche winter, hoe hebt ge ons vergeten!
 Triestig en kleumig en kil was de kou;
 Klagende hebben wij binnen gezeten.
 Winter, ach, wáárom toch waart ge ons niet trouw?

FEBR. 1910.

A. L.

Edoch, ik meen, dat ik thans genoeg over de Friesche ijs-sport heb verteld, en wil nu nog een enkel woord zeggen over de andere, door mij genoemde Friesche sport: *het kaats-spel*.

Die tweede soort sport zou een tegenstelling kunnen heeten van de eerste. Wordt deze alleen, zooals in den aard der zaak ligt, beoefend in den winter, gene houdt de gemoederen der liefhebbers bezig in den zomer.

Zoo algemeen als het schaatsenrijden is het kaatsen niet. Ten eerste zijn het alleen de mannelijke leden van Friesland, die kaatsen, en ten anderen zijn er gedeelten van Friesland, waar het nooit gedaan wordt, waar men zelfs dit spel niet eens kent. In 't Noorden en Westen is het vooral in zwang, en daalt niet verder zuidelijk dan tot Makkum.

Op de zandstreken is haast geen enkele plaats, waar men een kaatsclub vindt. Wat hiervan de oorzaak is, valt moeilijk uit te maken.

Terwijl de kaatsclub in Franeker mee een van de oudste is, en in 1794 al groote wedstrijden werden gehouden tusschen Vrouwenbuurters en Beetgummers, is pas voor enkele jaren een kaatsvereniging opgericht te Leeuwarden. Voor een plaats zoo vlak in de buurt, is dit zeker eigenaardig. Tegenwoordig is er in het kaatsgebied haast geen dorp zoo klein, of 't heeft een kaatsclub. Minstens eenmaal per jaar wordt een wedstrijd uitgeschreven, zoowel voor leden, als voor vreemdelingen. Gewoonlijk houdt men ook nog een wedstrijd voor jongens. Dat deze laatsten evenzeer vinnig kampen, behoeft niet te verwonderen. Immers, er gaat geen dag voorbij, of ze zijn bezig zich te oefenen op een stuk land van den een of anderen boer. Of deze dat geloof en gedraaf over z'n weiland aangenaam vindt, is iets, dat de jeugd vergeet te vragen!

Dezelfde bezwaren, die wij als Christen hadden tegen hardrijden, gelden in hoofdzaak ook voor de kaatswedstrijden. Hierbij komt nog, dat men meestal die gelegenheid geeft in de kermisweek, en zoo vaak den Zondag er voor gebruikt.

Dit zijn dingen, die wij zeer zeker sterk zullen afkeuren. Doch het kaats-spel als zoodanig daarom veroordeelen, zou niet goed zijn. Uit gezondheids-oogpunt neemt het zeker niet de laagste plaats der verschillende spelen in. Alle spieren worden er door geoefend, en het dwingt tot veel beweging in de vrije lucht. Bovendien, wat zeker als een groot voordeel mag worden beschouwd: men hoort nooit, dat er ongelukken bij voorvallen.

Het zou te veel ruimte vergen, om de regels van het spel hier mee te deelen. Een enkel woord echter over den onmisbaren „bal.” De echte kaatsbal is van klein formaat, ongeveer zoo groot als een flinke stuit. De buitenwand bestaat uit een soort wit leer of vel. Van binnen is hij stijf gevuld met paardenhaar.

Spierkracht en lenigheid zijn vooral twee vereischten om goed te kunnen „slaan.” Dat de aanraking van zoo'n met kracht toegeworpen bal en de hand, die hem moet terugslaan, niet bepaald zacht is te noemen, laat zich begrijpen. Kinderen en beginnende kaatsers nemen dan eerst ook liever een gewonen elastieken bal.

Reeds sedert eenige jaren bestaat de Nederlandsche Kaatsbond, die de verschillende clubs onderling vereenigt, en jaarlijks een grooten Bondswedstrijd uitschrijft, omstreeks Hemelvaartsdag. Op dien wedstrijd ziet men van heinde en ver de kaatsers toestroomen. Sommigen nog nauwelijks 20 jaar, anderen reeds in de 40, wier borst behangen is met gouden en zilveren medailles, behaald in een vroegeren kamp.

Nog steeds ziet men daar verschijnen koning Jan I. (Jan Reitema.) Geen kaatser zoo klein, of hij kent dien naam. Nog steeds is hij een geduchte tegenstander, en met jeugdig vuur kampt hij mee om de negen gouden „Willems,” en den „Zilveren bal.” Deze laatste komt in het bezit van den tot koning verklaarden prijswinnaar, die hem bewaart tot hij in een volgenden wedstrijd verliest.

Tegenwoordig zijn het niet meer alleen de Friezen, die deze sport beoefenen. Ook in Amsterdam bestaat een kaatsclub.

In België is het spel al zeer oud. Tot voor korten tijd bestond er echter weinig contact tusschen de kaatsers van 't Noorden en hun Zuidelijke burenen. Tegenwoordig is dit anders. Reeds een paar maal zijn ook de Belgen tegen de Friezen in 't strijdperk getreden, en met den prijs gaan strijken! Het bleek, dat men in de leniger zonen van het Zuiden geduchte tegenstanders had gevonden.

Mochten vooral de Christelijke jongelingen dit gezonde spel eens wat meer beoefenen, opdat een enkele eenling onder hen, die gaarne voor zijn lichaam gezonde sport beoefent, zich niet geneigd gevoelt het gezelschap te zoeken van hen, met wie de omgang voor hem gevaarlijk kan zijn.

FRISO.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

In een vers van Bilderdijk vond ik onlangs deze regels:

„Geef mij 's ochtends lust en t'jver,
Daags aanhoudendheid en kracht,
Geef herhaling in den nacht,” enz.

Wat wordt nu met dezen laatsten regel bedoeld? — P.

Antw. — Hierop is tweeërlei antwoord mogelijk.

In den nacht, tijdens den slaap, blijft onze geest toch min of meer werkzaam, bij den een meer dan bij den ander. Dat bewijst o. a. het droomen.

Zoo komt het ook voor, dat hetgeen in den dag door onze ziel is gegaan, ons heeft beziggehouden, in den nacht als het ware min of meer wordt verwerkt. Bij het ontwaken is dan ons oordeel er over kalmer, rijper, of ook, zit de zaak vaster in ons geheugen. Niet zonder beteekenis is de uitdrukking: „Er nog eens op slapen.” Evenzoo zegt men wel eens tot kinderen, dat ze het boek, waaruit zij des avonds hun lessen hebben geleerd, onder hun hoofdkussen moeten leggen, om 's morgens de les te kennen.

Een dergelijke werking als met deze dingen wordt aangeduid, kan Bilderdijk bedoeld hebben, en ware hij het niet, die hier spreekt, dan zou deze verklaring vrij zeker zijn.

Doch dat ik haar niet voor de eenig juiste geef, is, wijl Bilderdijk zich meermalen, jammer genoeg, te buiten gaat aan het onnoodig gebruik van Germanismen, van Duitse woorden of zinswendingen. Zoo spreekt hij van de aarde, die „verwandelt” in een Eden, en van twee geliefden, die „zich spraken.”

Nu bestaat er een Duitsch woord *Erholung*, d. i. „ontspanning,” „rust.” En daar dit stamt van *holen* — halen, is 't ver van onmogelijk, dat B. „Erholung” door „herhaling” heeft weergegeven, wat natuurlijk niet deugt. De zin zou dan zijn: Geef rust, ontspanning.

In een gesprek, zoo schrijft dezelfde vrager, zei iemand onlangs, dat *gezeid*, *wou*, *hij dorst niet*, *joeg* en *vroeg* tot de onbeschaafde taal behooren, plat klonken. Vindt u dat ook? Ik kon het niet inzien.

Antw. — De overgang tot *ei* in *zeggen* (en leggen) enz., is iets zoo begrijpelijk algemeen in de taal, dat elk het kan opmerken. „Hij *zeide*” of „*zei*” is zelfs veel meer gebruikelijk dan „hij *zegde*.” Er is niets verkeerd in, net zoo min als in den zeer goeden vorm *wou* voor „*wilde*.” *Dorst* voor „*durfde*” is eveneens ten volle te verdedigen, en wat *joeg* en *vroeg* naast „*jaagde*” en „*vraagde*” misdaan hebben, vat ik niet. Al deze wisselvormen hebben reeds een oud, of althans eeuwenlang recht van bestaan.

Wat nu het platte en onbeschaafde betreft, wijs ik op regels als deze, die toch niet plat zijn: